

менші врожаї за ті, що можуть бути отримані внаслідок використання інтенсивних методів виробництва. У країнах-членах Європейського Союзу субсидії для органічного сільського господарства надаються з розрахунку на один гектар площі та не мають прямого відношення до обсягів виробленої органічної продукції. Вищі субсидії зазвичай

надаються впродовж перехідного періоду, коли фермери ще не можуть розраховувати на цінову надбавку за органічний статус своєї продукції. Тож міжнародний досвід державної підтримки є корисним для України потребує проведення ретельного аналізу та розгляду можливостей його впровадження.

Список використаної літератури:

1. Альтієрі М.А. Агроєкологія: Принципи та стратегії для створення систем сталого сільського господарства. Університет Каліфорнії, м. Берклі. – 1994. -10 с.
2. Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних націй (FAO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/home>.
3. Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії (Bundesamt für Landwirtschaft): www.blw.admin.ch, про органічне сільське господарство: www.blw.admin.ch/themen/00013/00914/index.html?lang=en
4. Федеральне Міністерство продовольства, сільського господарства та захисту прав споживачів Німеччини (BMELV), Органічне сільське господарство в Німеччині, м. Бонн, Німеччина. (Organic Farming in Germany): www.bmelv.de/DE/Landwirtschaft/Nachhaltige-Landnutzung/Oekolandbau/oekolandbau_node.html
5. Геральд Шварц, Хільтруд Ніберг, Юрн Сандерс. Кошти на підтримку органічного сільського господарства у країнах ЄС. Спеціальний випуск журналу Інститут органічного сільського господарства імені Йоганна Генріха фон Тюнена №339 (м. Гамбург, Німеччина). – 2010.

Маслак А.Н. Международный опыт государственной поддержки производства органической продукции.

В статье анализируется международный опыт государственной поддержки производства органической продукции, приводятся объемы субсидирования в развитых странах при ведении органического сельского хозяйства в зависимости от размера площадей, сравнения субсидий, на разных этапах производственной деятельности и разных форм непрямой государственной поддержки органического движения.

Ключевые слова: государственная аграрная политика, субсидии.

Maslak O.M. International experience of state support of production of organic goods.

International experience of state support of production of organic goods is analysed in the article, volumes over of subsidizing are brought in the developed countries at the conduct of organic agriculture depending on the size of areas, comparison of subsidies, on the different stages of production activity and different forms of indirect state support of organic motion.

Keywords: public agrarian policy, subsidies.

Дата надходження до редакції: 06.07.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 330.3:633

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА В СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

І. О. Федуняк, к.е.н., Бережанський агротехнічний інститут

В статті проаналізовано світове виробництво зернових та технічних культур та визначено динаміку росту виробництва за основними культурами.

Узагальнено, що з урахуванням масштабів зерновий ринок може служити в якості своєрідної моделі розвитку для інших ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, а зернова галузь України є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу.

Ключові слова: рослинництво, зернові культури, технічні культури, зерновий ринок, світовий ринок, ареал виробництва, світові лідери, інвестиції.

Постановка проблеми. Розміщення виробництва тієї чи іншої продукції в сучасних умовах повинно здійснюватися з урахуванням потреби суспільства в найважливіших продуктах харчування і сировинних ресурсах, щоб забезпечити науково обґрунтовані норми споживання на душу населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пи-

танням аналізу виробництва продукції рослинництва присвячені праці таких науковців, як: В.Г. Андрійчука, С.Ю. Андрющенка, С.М. Кваші, Ю.Я. Лузана, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, О.В. Нікішина, П.Т. Саблука, О.Ю. Єрмакова, О.М. Онищенко, В.В. Юрчишина, О.М. Шпичака та інших вчених. Проте дана проблематика є настільки актуальною, що потребує всебічних

системних досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою даної статті є дослідження тенденцій зерновиробництва в Україні (на прикладах основних культур), визначення та аналіз основних проблем в даній галузі

Виклад основного матеріалу. Рослинництво – провідна галузь сільського господарства. У світових масштабах культивуються близько 1,5 тис. видів рослин. Основою рослинництва є вирощування зернових та технічних культур (табл. 1).

Таблиця 1

Світове виробництво основних сільськогосподарських культур, млн. тонн

Роки	Пшениця	Кукурудза	Цукрові буряки	Картопля
2010 р.	650	851	228	333
2011 р.	699	888	278	374
2012 р.	682	872	270	365

Зерновий ринок – це стрижень розвитку аграрної економіки. З урахуванням масштабів і повноти елементів економічних відносин зернового ринку може служити в якості своєрідної моделі розвитку для інших ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства.

Разом з тим, як складна багатофункціональна і динамічна система, що включає широкий спектр народногосподарських функцій, зернове господарство вимагає пріоритетної уваги до свого розвитку з боку держави. У зв'язку з цим більш активним повинне бути вплив і на зерновий ринок шляхом формування та здійснення багато-профільної державної політики регулювання через взаємозв'язану та скоординовану систему економічних, організаційних, інноваційних, правових та інших видів діяльності, створення ефективних і прозорих інструментів регулювання зернового ринку.

Світовий ринок зерна контролює п'ять країн-експортерів (США, Канада, Австралія, Аргентина і ЄС), представлені кількома найбільшими транснаціональними зерновими корпораціями.

Сумарні експортні пропозиції пшениці з боку основної «п'ятірки» експортерів складають понад 84% від усього обсягу світової торгівлі. Основні показники, що визначають ступінь впливу країни на світовий ринок – це частка в світовій торгівлі та ставлення перехідних запасів до середньорічного внутрішнього споживання в країні. Зростає населення Землі, і разом з ним збільшується споживання зерна. Зростає роль пшениці як продовольчої культури в третій частині світу (Близький Схід, Африка, Латинська Америка), збільшується її споживання в традиційних рисосіючих країнах, особливо в Китаї, у зв'язку з урбанізацією і переходом в значній мірі до західного типу харчування [1].

Тому на світовому ринку зерна склалася стійка спеціалізація: виробництво зерна концентрується в розвинених країнах, а багато країн не в змозі вирішити свої зернові проблеми, і змушені йти на широкий імпорт зерна. У підсумку зростає світова торгівля зерном. В даний час на світовому ринку спостерігається наступна ситуація: скоротилися посіви в США і Канаді; зменшилися перехідні запаси в найбільших країнах-експортерах; на ринок вийшли нові країни-експортери, такі як Угорщина, Україна, Казахстан

і Туреччина та спостерігається стабільне зростання цін. Аргентина швидко зреагувала на сприятливу кон'юнктуру світового ринку і збільшила посіви пшениці на 10%. Україна також змогла скористатися ситуацією на ринку і наявними експортними терміналами, збільшивши експорт зерна.

Зернова галузь України є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту [2].

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно, в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Недостатніми є якість трудових ресурсів та стан науково-дорадчого супроводження зерновиробництва [3].

Останніми роками, за винятком 2012 року в зерновому господарстві України намітилася тенденція до нарощування обсягів виробництва, що дало Україні змогу повернутися на світовий ринок зернових у ролі одного з потужних виробників та експортерів зернових культур (рис. 1).

Зернова галузь виступає базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу. Нарощування обсягів виробництва зерна та підвищення його якості нерозривно пов'язано з впровадженням організаційних заходів, спрямованих на підвищення технічного, технологічного рівня зерновиробництва та використання якісного насіння.

З-поміж зернових культур кукурудза займає одне з почесних місць, будучи незамінним джерелом сировини, що використовується як у тваринницькій галузі, так і в промислово-індустріальній сфері для виробництва масла.

Культура знайшла своє застосування у захисті довкілля: прищвидшуються темпи технології використання для виробництва біоетанолу. Такі тенденції, що сприяють збільшенню світового попиту на цю зернову, мотивують сільгоспвиробників нарощувати її виробництво.

Ареал виробництва кукурудзи виглядає вражаюче, на ній окремим виробничим гігантом виступає США, які багато в чому диктують світові тенденції на цю культуру. Це пов'язано, перш за все, з рівнем валового збору кукурудзи в США,

що становить більше 1/3 світового виробництва. Внутрішнє виробництво цієї зернової невблаган-

но зростає, зважаючи на чинні державні програми виробництва біоенергії тощо.

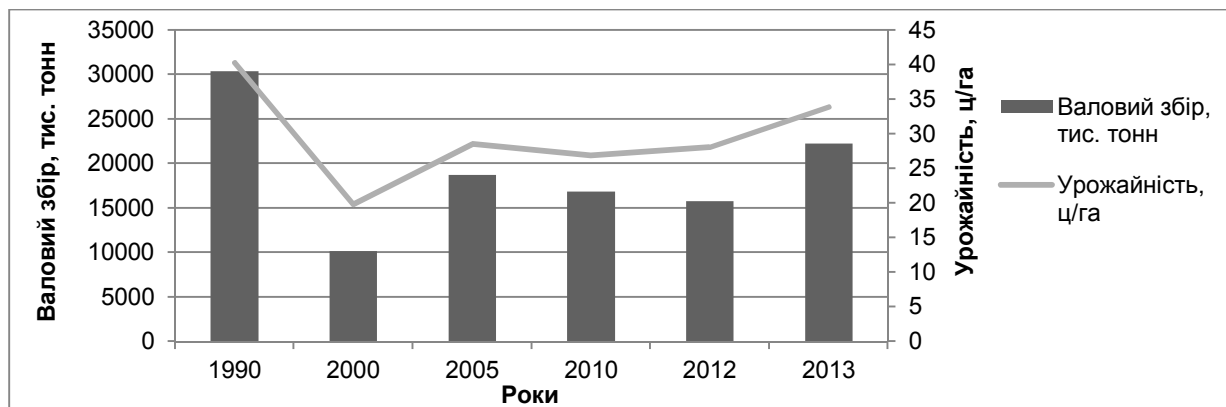

Рис. 1. Основні показники виробництва пшениці в Україні [4]

Потужними виробниками даного продукту також завжди були Аргентина і Бразилія, які займали 2 і 3 місця серед експортерів відповідно.

Світовий ринок кукурудзи в 2010 – 2012 рр. характеризувався зростанням виробництва з 851 млн. тонн до 872 млн. тонн. Підвищення попиту на зерно і передбачуване зростання світових цін на нього будуть сприяти у ряді країн використання земельних резервів, які в даний час не задіяні

у відповідності з програмами виведення земель з обороту. У цих умовах приріст виробництва зернового сектора буде відбуватися в країнах, де для цього є всі умови.

Останніми роками все серйозніше у п'ятірку світових лідерів з боку експорту уклинюється Україна.

Роль України на світовому ринку кукурудзи стає все більш вагомою (рис. 2).

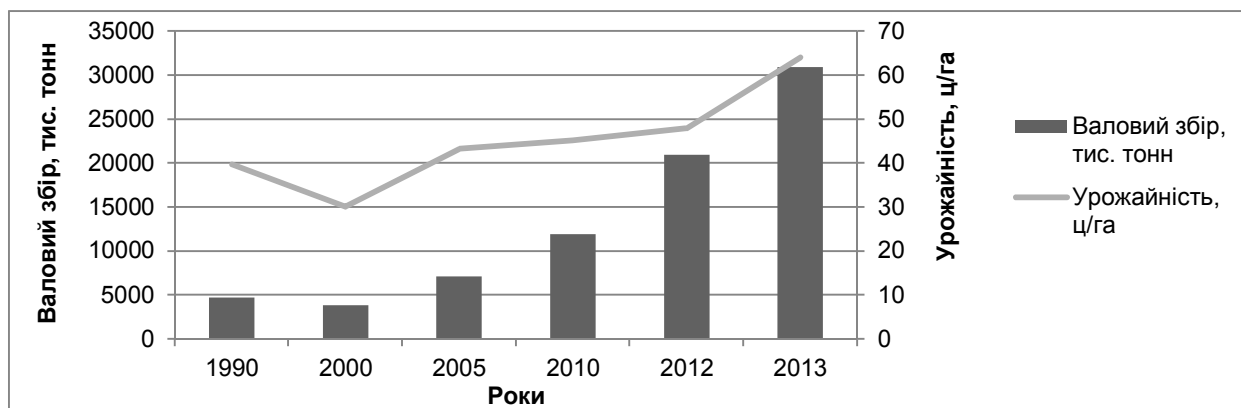

Рис. 2. Основні показники виробництва кукурудзи на зерно в Україні

Останніми роками наша країна зміцнилася у п'ятірці найбільших світових виробників цієї культури. Українська продукція має великий світовий попит у зв'язку з порівняно меншими цінами і досить вдалим географічним розташуванням відносно основних країн-імпортерів. Українські виробники за рахунок зростаючого попиту змогли наростити виробництво кукурудзи на зерно з 4736, 8 тис. тонн в 1990 році до майже 31 млн тонн в 2013 році при збільшенні урожайності в 1,5 рази.

Необхідно відмітити, що ринок кукурудзи знаходиться під впливом різних чинників: політичних рішень урядів країн-виробників зернових культур, кліматичних умов, позицій інвестиційних фондів, що постійно змінюються, зростаючої економіки в азіатських країнах. Українському аграрієві для успішної реалізації продукції необхідно відстежувати поточні тенденції на рин-

ку як світовому, так і внутрішньому.

Цукрова галузь - провідна у харчовій промисловості України. Вона характеризується зменшенням обсягів виробництва сировини, а відтак і цукру, незадовільним станом взаєморозрахунків з партнером через нестачу грошових коштів і обігових засобів, високими затратами праці та виробництва. Цукровий буряк є основною сировинною базою вітчизняних цукрових заводів України. Лише шість областей України можна віднести до суто бурякосійних: Полтавську, Вінницьку, Тернопільську, Хмельницьку, Київську і Харківську та і то за рахунок великих холдингів.

Саме цукрові буряки, які до цього були збитковими, можуть стати основним джерелом грошових надходжень за рахунок збільшення урожайності майже 1,5 рази (рис.3).

В умовах загострення проблем енергозбереження очікуваним є зростання цін на цукор в

наступні роки з дефіцитом цукру на світовому ринку, викликаним зменшенням його виробництва в традиційних країнах – Індії, Австралії, країнах ЄС, Бразилії. Переорієнтації цукру зі споживчого товару на технічний для виробництва етанолу [5].

Значне зменшення валових зборів цукрових

буряків і цукру в Україні спричиняє неоправдане захоплення насінням гібридів іноземної селекції, мало пристосованих до складних умов України, яке, крім того, у 3 - 4 рази збільшує грошові витрати на 1 гектар цукрових буряків та підвищує ймовірність ураження їх хворобами, що веде до зниження технологічних якостей сировини.

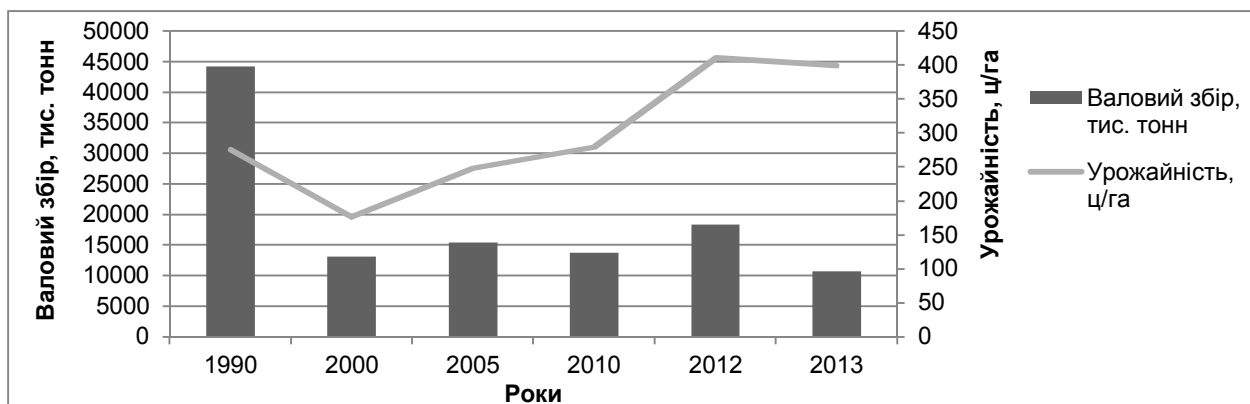

Рис. 3. Основні показники виробництва цукрових буряків в Україні

Лише невелика частина посівних площ засіяна вітчизняним насінням, зате майже половина насіння, яке засівається в країні, визнане неякісним. Падає і цукристість коренеплодів, а зниження вмісту в них цукру всього лише на кілька відсотків відчутно підвищує собівартість готового цукру.

Основні причини виникнення кризи в галузі такі: недосконалість системи управління галуззю; скорочення площ посівів цукрових буряків, посилення ураженості посівів хворобами та шкідниками, зменшення у 3-4 рази кількості внесених мінеральних та органічних добрив; надмірне ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини, бартерні розрахунки та контрабанда; недостатнє впровадження інноваційних технологій, а також нестача висококваліфікованих спеціалістів [6].

У зв'язку із реальною загрозою нестачі продовольства у десятках країн із низьким рівнем доходу, увага світового співтовариства зосере-

джена на такій відомій сільськогосподарській культурі, як картопля, що могла б послабити вплив росту цін на продукти харчування. Світові розміри площ під цією культурою досягають 20 млн га. В умовах сьогодення, при дорожчанні енергетичних ресурсів, з'явилася можливість переробки її на біопаливо.

Виробництво картоплі у світі протягом досліджуваного періоду має загальну тенденцію до збільшення (див. табл.1). Першопричиною визнано збільшення чисельності населення передусім у країнах, що розвиваються, а потреба в їжі, особливо недорогій, але поживній є основним показником зростання обсягів виробництва. Даний продукт у багатьох країнах світу виступає головним джерелом у харчуванні населення.

Відносно стійкий валовий збір картоплі для України характерний вже протягом 20 років (рис.4).

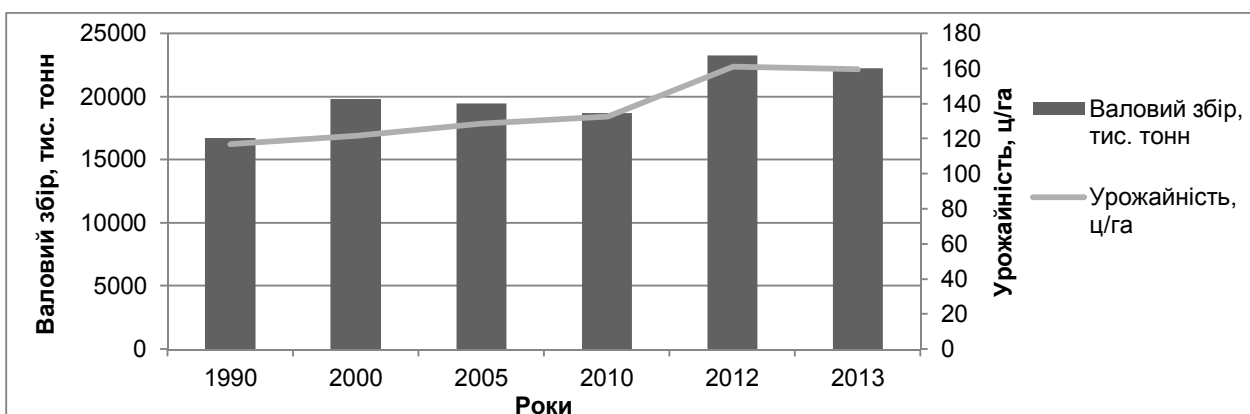

Рис. 4. Основні показники виробництва цукрових буряків в Україні

Збільшення виробництва картоплі на особисті потреби спричинило погіршення фітосанітарних та екологічних умов вирощування, а через складне становище із забезпечення ма-

теріально-технічними засобами, втрачено сировинну базу для переробних галузей і, як наслідок, ринки збуту [7, с. 15]

Завдяки високому валовому виробництву

наша держава утримує четверте місце в світі з виробництва картоплі. Для України, як одного із світових лідерів у виробництві картоплі, є недопустимим явищем, коли величезні обсяги даного продукту використовуються на корм тваринам і для власного споживання, внаслідок чого потерпає в першу чергу переробна промисловість, яка має значний потенціал для переробки сировини. Важливим завданням є вихід на світові ринки, оскільки у світі велика кількість осіб потребує продуктів харчування.

Незважаючи на певні зрушення в галузі рослинництва необхідно відмітити, що на даний час все ж таки існує велика кількість проблем, які не дають можливості ефективного розвитку, і основною причиною є занепад інвестиційної діяльності в національному АПК, збитковість або надто низький рівень рентабельності переважної більшості сільськогосподарських підприємств й відсутністю у них необхідних коштів на техніко-технологічне оновлення виробництва та соціальний розвиток села.

Аграрний сектор національної економіки, за-

вдяки якому в державі формується величезні грошові потоки, з одного боку, отримує в десятки разів менше інвестиційних коштів, а з другого-по суті, працює на інші галузі і сфери національної економіки, виснажуючи власний природно-екологічний, ресурсно-виробничий і людський потенціали.

Висновки. Реформи в галузі рослинництва лише тоді матимуть позитивні наслідки, коли буде задіяно весь науковий і економічний потенціал країни для підвищення ефективності аграрного сектора як основи подальшого зростання матеріального виробництва. Одним з основних резервів росту ефективності сільськогосподарського виробництва є раціональне використання головного засобу виробництва - землі. Тому капітальні вкладення в сільське господарство в першу чергу повинні бути використані на заходи щодо збереження земель, підвищення родючості ґрунтів, що обумовить зростання продуктивності землеробства і, зокрема, створення стійкої кормової бази тваринництва.

Список використаної літератури:

1. Айгожина С.А. Аналіз проблем і тенденцій розвитку світового ринку зерна // Казахстан-Спектр. Науковий журнал. - 2003. - № 2 (24).
2. Комплексна галузева програма "Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року" від 23 жовтня 2007 р. N 757/101. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4247.0>
3. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року". - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>
4. Державний комітет статистики. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Ярчук М.М., Борисюк П.Г. Ситуація в бурякоцукровій галузі й на ринку цукру: сезон цукроваріння - 2009 // Цукрові буряки - №2(74) - 2010.
6. Офіційний сайт Національної асоціації цукровиків України - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sugarua.com>
7. Лавров Р. В. Сучасний стан і проблеми формування ринку картоплі в Україні / Р.В. Лавров // Актуальні проблеми економіки. – 2007.– № 6(72). – С. 12–21.

Федуняк И.О. Состояние и перспективы развития отрасли растениеводства в мире и в Украине

В статье проанализировано мировое производство зерновых и технических культур и определена динамика роста производства по основным культурам. Обобщенно, что с учетом масштабов, зерновой рынок может служить в качестве своеобразной модели развития для других рынков сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия, поскольку зерновая отрасль Украины является базой и источником устойчивого развития большинства отраслей агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: растениеводство, зерновые культуры, технические культуры, зерновой рынок, мировой рынок, ареал производства, мировые лидеры, инвестиции.

Feduniak I. State and prospects of the development of crop growing branch of plant growing in the world and in Ukraine

Given article analyses global production of grain and industrial crops. It is determined dynamics of growth of production of main crops.

It is generalized that given scales of grain market can serve as peculiar model of development for other markets of agricultural production, raw materials and food as grain branch of Ukraine is basis and source of sustainable development of most sectors of agro-industrial complex.

Keywords: plant growing, grain crops, industrial crops, grain market, world market, production area, world leaders, investments.

Дата надходження до редакції: 23.09.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Жибак М.М.